

№ 17

27 აპრილი 1914 წ.

მიიღება ხელის მოწერა

წლიური ფასი

== 3 მან. ==

შოკვალ კვირმული საზოგადო ეკონომიკური და სალიბერალური შუხნალი წელიწადი მესამე

ცალკე ნომერი 5 კაპ

რედაქცია ღიაა 9-3 საათ.

მისამართი: თბილისი, Габаевский пер. № 3 რედაქცია „კლდე“. დეპუტისა: თბილისი კლდე.

წვენი ყუენალოის დღეევან-
დელ ნომერთან იგზავნებთ

„კავკასიის სამაჭრო- სამრეწველო ბანკის“

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა

რომ ხელის მოწერა აქციებზედ

გაგრძელებთ 21-30 აპრილამდე.

1. სიღნაღის საქალაქო არჩევნები. 2. სდა ვზოვებთ ხსნას. - თავისუფალი მეთვალ-
ყურესი. 3. სომხური მეტრიკება. -- * * —სა. 4. ჩუკნი ზღაპრები. 5. ბრძოლის ველ-
სკდ. (მოთხრობა) თარგმ. - ევ. გაბაშვილისა. 6. ზ რ ე ს ა. 7. კადევ ტარიფონის
ველსკდ. 8. ზოლიტკენიკუმის ბედი. - ს. დ - ისა. 9. ერთი სხნდო კადი. - ე - ლი-
სა. 10. ნარევი.

სიღნაღის საქალაქო არჩევნები

საინტერესო ამბები ხდება ამ უამად არა თუ ჩვენს დიდს ქალაქებში, არამედ ყოველ კუთხეშიაც კი, სადაც ასე თუ ისე ქალაქური ცხოვრება იკიდებს ფეხსა. წრეულს სიღნაღის საქალაქო არჩევნები განსაკუთრებით ყურადღების ღირსია. აქ ჩასახლებული სომხობა მხოლოდ ვაჭრობას მისდევს, სცხოვრობს შიგ ქალაქში და თითქმის ყველას აქვს საქალაქო საარჩევნო ცენზი. ქართველები კი, როგორც უაღრესად მიწად-მოქმედნი, ქალაქის განაპირა უბნებში სცხოვრობენ. აქნობამდეც არჩევნები მცხოვრებთა უმეტესობას სრულიადაც არ აინტერესებდა და არც მონაწილეობას იღებდა და არჩევნებზე კარგი იყო, თუ სულ, სომეხ-ქართველი ასამდე შეგროვდებოდა. წრეულს კი მდგომარეობა გამოიცვალა, და ორივე ერის ელემენტები ერთნაირად არიან დაინტერესებული და თავგანწირვით ემზადებოდნენ არჩევნებისათვის. ორივე მხარე ჩუმად, თავგამოდებით ემზადებოდა და იმდენი უნარი გამოიჩინეს, რომ წრეულს კრებაზე სომეხები თითქმის უკლებლივ გამოცხადდებიან, ე. ი. ყველა ოთხასი, და ქართველებმაც გამოაფხიზლეს და ინტერესი აღუძრეს შევიდას-რვაას ამომრჩეველს. ცხადია არჩევნებში გამარჯვება ქართველებს დარჩებოდათ და იმათ ამომრჩეველენ, რომელნიც მათ სურდათ, მაგრამ მათ არ ინდომეს ასეთი თავნებობა და სომეხების დემოკრატიულ ელემენტებთან შეთანხმებით შეადგინეს სომეხ-ქართველთა შერეული სია. მაგრამ იქვე მოქმედობს სომეხ მსხვილ ვაჭართა ჯგუფი, რომელიც სულ სხვა მოსაზრებით ხელმძღვანელობს, არ ერიდება უსამართლობას, ოღონდ თავისი ვიწრო ინტერესები გაიყვანოს და სცდილობს ქართველთა კანდიდატების გაშავებას. მაგრამ დაინახეს, რომ ეგ შეუძლებელია მათთვის, თუ არჩევნები წესიერად და კანონიერად შესდგება, რადგანაც უმეტესობას ქართველები შეადგენენ და ეს შეთანხმებულთა კანდი-

დატები გაიმარჯვებენ. მაშინ მათ მიმართეს ერთს ხრიკს, რომელიც მხოლოდ მართლდაც აღმინის-ტრატიული თვითნებობის ხანაშია შესაძლებელი. მათ აფრინეს შუამდგომლობა თბილისში და, უთუოდ აქაურ თანამომქმეთა დახმარებით, სიღნაღის არჩევნები ორ უბნად დაჰყვეს. „რადგანაც წრეულს ამომრჩეველთა რიცხვი მოულოდნელად ასე გაიზარდა, რომ ათასამდე აღის, გთხოვთ ტენიკური მოსაზრებით არჩევნები ორ რაიონად გაჰყოთო“ და კიდევ გაჰყვეს. პირველ რაიონს შეადგენს სიღნაღის შუაგული, სადაც სომხობა ერთნაირად შეგუფული და მეორე რაიონს კი ქართველები შეადგენენ განაპირა ადგილებში. ამასთანავე ამ პირველ რაიონს მიენიჭა უფლება აირჩიოს მეორე რაიონზე მეტი ხმოსანი (ე. ი. ცხრა განაპირა უბნებში 6); პირველ რაიონში ხომ უმეტესობას რასაკვირვილია სომხობა შეადგენს და დანამდვილებით შეიძლებოდა იმის თქმა, რომ ამ რაიონში სომხის ხმოსნები გავიდოდნენ. აგრეც მომხდარა, როგორც სიღნაღიდან დეპეშით ატყობინებენ „სახალხო გაზეთს“. 18 აპრილს კიდევ დანიშნულია მეორე რაიონის არჩევნები და კიდევ რომ სულ ქართველთა კანდიდატები გავიდნენ,*) ხმოსანთა უმრავლესობა მაინც სომეხებისა იქნება და ამნაირად ოთხას სომეხ ამომრჩეველთ ექნებათ მეტი ხმა საქალაქო საქმეებში, ვიდრე ათასს და კიდევ მეტს ქართულ ამომრჩეველთ და თავისუფლად ითარეშებენ თავიანთ სამფლობელოში.

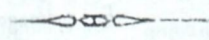
დიდი ხანია ქართველებს ბისტი გადაგვეკრა თვალეზედ და ვერ ვხედავთ ასეთ საგულისხმო მოვლენათ, ან და თუ დავინახავთ გულუბრყვილოდ სულ ჩვენ სასიკეთოდ ავხსნით ხოლმე და არხინად

*) ასეა უკვე გამოირკვა, რომ იქაც სომეხებმა გაიყვანეს თავიანთი კანდიდატები.

განაგრძობთ უსაქმურობას. ბევრს „ქართველს“ სასაცილოდაც არ ეყოფა ეს ამბავი და იტყვის: რა ამბავი მოხდა?! ერთი ერის ბურჟუაზია ებრძვის მეორე ერის ბურჟუაზიას და თავად-აზნაურობას და ეს ჩვენთვის საინტერესო არ არისო. ზოგი „ქართველი“ კიდევ ჩვეულებრივად განაგრძობს სოლიდარობისათვის ოცნებას და ვითარცა „უმადლეს პრინ-

ციპების“ ღირსეული ქურუმი უმრავლესობისა და უმცირესობის პრინციპებზე მოჰყვება ლათაიებს.

ზოგი ქართველი კი გამოურკვევლობაში იქნება: რატომ ხდება ესა, რომ ქართველობა შეადგენს თუ არა უმრავლესობას, გნებავთ უმცირესობას, სულ ერთია მაინც დამცირებული გამოდის? ნუ თუ ამის გამოსაცნობადაც იმ ქვეყნით ეღიბეს გამოწვევა დაგვიკრძება?!

სადა უპოვებთ ხსნას გაჭირვებიდან

ჩვენი მწერლობა მეტად შეწუხებულია და აღელვებული, რომ ქართველების მამულები საბაზროდ ამოძრავდნენ და, რომელი ჯურის უცხოელი გინდათ, რომ მათს სყიდვა და გასყიდვას არა სცდილობდეს. ეს მოვლენა, რა თქმა უნდა, ყველა ჭკუათმყოფელი ქართველისთვის სამწუხაროა, და ამაზედ ლაპარაკი და წერა დიალაკა ღირს. ქართველს როგორც კერძო ცხოვრების ისე საზოგადოებრივ, საეროვნო მნიშვნელობის მქონეთ სხვა რაღა დარჩა, თუ არ მამული და ესეც, რომ ხელიდან გამოეცალოს, მაშინ მის აწმყოს და მომავალს რაღა ფასი ექნება? ხომ ამ თავითვე ვიცით, რომ მამულის საფასურად მიღებულს ფულს რაიმე საბოლოო საქმისთვის გამყიდველების შეათედი ნაწილიც ვერ გამოიყენებს; მეშვიდრობითი უანგარიშო გულუხვობის გადამკიდეს, მიღებული ფული ხელიდამ ოთლად უნდა გამოეცალოს და პატარა ხანს უკან უფრო გაჭირვებულ ცხოვრებაში ჩავარდეს, ვიდრე მამულიან დროს იყო. ეგრედვე ხომ ისიც ვიცით, რომ უმიწა-წყლო ხალხს საზოგადოებრივს ცხოვრებაში ხმა არსად ამოეღება... გარემოება დიალაკ რომ სამწუხაროა და დასალონებელი, მაგრამ წუხილითა და ღაღადით რამე უბედურს მოვლენას როდის დასდებია წამალი და როდის მომხდარა მარტო ღაღადსა და წუხილს უბედური მოვლენა მოესპოს ან შეემცირებინოს მაინცა?..

ცხოვრება თავის გზაზედ მიდის. მარტო ურვაუხილი, გარეშე ზრახვა და დრტყინვა გზას ვერ შეაკვლევინებს... ვისაც მამული გულიდამ ამოუღია, მას, ესე ვსთქვათ, თვითონ მამულშივე აქვს ამის მიყუბი, უკან ველარავინ დაახვევინებს, თუ მისი შერჩეისათვის შესაფერისად არ მოეწყო გარემოება, შე-

საფერისად არ გაეკვალა გზა და ამ გზაზედ თავისით ან სხვისა დახმარებით არ დადგა.

მამულის გამყიდველნი თითქმის ყველა დიდი მემამულენი არიან. დიდ მამულებს კი ეხლანდელ დროში დიდი მოვლა ესაჭიროება და ამისთვის კიდევ დიდი წარმოება, რომ პატრონს კისერზედ ტვირთად არ აწვეს. ამ ჟამად არც ერთისა და არც მეორის ღონე არა აქვს და ამ ტომაც იგი (მამული) მართლა ტვირთია პატრონისათვის. ერთის მხრივ ცოდნის უქონლობა და წარმოებისათვის ნივთიერი უღონობა და ზედაც კიდევ მოვლისა და შენახვის ხარჯი, — რაიცა მამულს „მკვდარ“ ქონებად ჰხდის, — და მეორეს მხრივ მამულებზედ შეწერილი საერო გადასახადის თანდათან ზრდა; უამისოდაც პატრონის დავალიანება, — რაკი მამულს იმდენი შემოსავლიანობა არა აქვს, რომ ცხოვრებისათვის ყველა საჭირო მოთხოვნილება დააკმაყოფილოს, და ყველა ამის გამო გაჭირვებული ცხოვრება... განა საკმარისი არ არის მამულმა პატრონს თავისი თავი გულიდამ ამოაღებინოს, როგორც რამე მოსაბეზრებელია მავნე საგანმა, და ბაზარზედ გასასყიდად გაატანინოს?! განა დარწმუნებული არ არის, რომ მამული მისთვის ჯერ თავისთავად მძიმე ბარგია და მერე კიდევ, დღეს იქნება თუ ხვალ, ან მოვალე (ბანკია თუ კერძო კაცი) გაუყიდის მას, ან კიდევ საეროზო გადასახადს ასანაზღაურებლად — ხაზინა. ისიც ხომ იცის, რომ ამ იძულებითი გაყიდვით — მაგალითები თვალწინა აქვს — შეიძლება თვითონ სულაც არაფერი ერგოს და თავის ნება გაყიდვით კი დარჩება რამე ეს ისეთი მძლავრი გარემოება, რომ ვერავითარი გარეშე დაშლა და რჩევა მამუ-

ლისადმი სიყვარულს ვერავის აღუძრავს და გასცილვის გადაწყვეტას ვერავის დააშლევინებს.

მამულების გასცილვის შეკავება, ანუ ისე გასცილვა, რომ ქართველ ხალხსავე დარჩეს, მხოლოდ მამულების წარმოების გაჩენით შეიძლება, და ეს წარმოების გაჩენა-გაჩაღება აწინდელ გარემოებაში ადვილ შესაძლებლად მიგვაჩნია, თუ საქმიანობის უნარი სრულიად არ დაგვიკარგავს და მართო ლაპარაკის და წუწუნის ნიჭის მეტი აღარა შეგვრჩენიარა.

ჩვენს დიდს მამულებში მრავალი განძია ხელუხლებელი, მაგრამ მათში ერთი ისეთია რომ—არც ხანგრძლივს რასმე კვლევადობას და მაზედ ხარჯს ითხოვს და არც ფორმალურს რასმე მიწერ-მოწერას საქიროებს, არამედ ყოველ გვარ დაბრკოლებისაგან თავისუფალია. ეს გახლავთ ტყის რატიონალური წარმოება; რადგან საწარმოებელ-სამრეწველო მასალის მოთხოვნილება. დიდია მთელს ევროპაში და ამ მოთხოვნილებამ ჩვენამდისაც უკვე მოაღწია, თამამად შეგვიძლიანთ ვსთქვათ, რომ თუ მის დასაკმაყოფილებლად ტყეების წარმოება-მრეწველობას შევუდექით, შეგვიძლიან არა თუ შევაფერხოთ, არამედ სულაც გავაქარწყლოთ მამულების გასცილვის სურვილი და მაინცა და მაინც გასასცილდაც ისეთი გზა მივცეთ, რომ ჩვენს, უსამართლობით შევიწროებულ ხალხს არ დაეკარგოს იგი.

ამ საქმის შედგომა თითოობით მოუხერხებელია და თითქმის შეუძლებელიცა. ამისთვის მემამულეთა ამხანაგობანი უნდა შესდგეს ამ ამხანაგობათა ერთმანეთთან საქირო კავშირის დაქვრით—და სამოქმედო თანხის მისაზიდად ამხანაგებმა თავიანთი პამულები უნდა დასდგან თავდებად. ამ თავდებობით ხის მასალის შემომკვეთი პატრონს (თუ ამხანაგობას) შესაფერი პირობის შეკვრისათანავე, ბანკის საშუალებით, საწარმოებლად საქირო ფულს აძლევს ზედ და შესრულებული საქმის საფასურსაც იმავე ბანკით იხდის.

ამ გვარს აღებ-მიცემობაში ბანკებს დიდი მნიშვნელობა აქვსთ და მასთან დიად სარგებლიანი აღებ-მიცემობაცა. ეხლა ასეთი აღებ-მიცემობა რუსეთის უფრო კერძო საზოგადოებათა ბანკების ხელშია, და ჩვენი მრეწველობის გასაღვიძებლად და გასაძლიერებლად კი კარგი იქნება ეს აღებ-მიცემობა ჩვენმა მომავალმა სავაჭრო-სამრეწველო ბანკმა იკისროს. ამით მრეწველობის საქმესაც გააადვილებს და თვითონაც დიდ აღებ-მიცემობას გაიჩენს. მაგრამ ეს არის, რომ ამისთანა აღებ-მიცემობისათვის

ბანკს დიდი თანხა დასჭირდება და ამ თანხის მოღვნას ახალი ბანკის დამაარსებელნი არ უნდა გადაელობნენ როგორც ზოგიერთნი მოღვაწენი რჩეობენ ამას. ბევრისაგან გავგიგონია: აქციებზედ მრავალი აწერს ხელს და იმდენი ფული კი რად გვინდაო. დიდაც, თუ ბალიშად გავიხადეთ ფული და ზედ დავჯდებით, როგორც ერთი „ვითომ ბანკი“ შვრება ამას... უნდა გვახსოვდეს, რომ ჩვენი ქვეყანა უძრავი განძით სავსეა და ჩვენი ხსნა და მომავალი მისი ამოძრავება-დამუშავებაა. ამიტომაც უნდა ვეცაუნეთ იმ ღონის ბანკი დავაარსოთ, რომ ყოველ გვარი წარმოების გამაღვიძებელი და ამამოძრავებელი ფული შინვე გვეკონდეს და უცხოელებისაგან არ ვეძებდეთ ამ ფულს და ამით არ ვაძლევდეთ ჩვენთვისვე საქირო მოგებას. (აქ, ფრჩხილებში მაინც, იმასაც ვიტყვი, რომ ბანკის მაწარმოებელ გამგებელ უეჭველად საფინანსო საქმეში გამოცდილი პირნი არიან საქირო, და ღმერთმა ნუ ჰქნას მასწავლებელი და ლიტერატორები მოჰყვენენ შიგ: ამ თავითვე გააუკულმართებენ საქმეს)...

თუ შემოხსენებული ტყეების მაწარმოებელი ამხანაგობანი დაარსდებიან ჩვენში, რისაც ამ დროების გარემოება-მოთხოვნილების მიხედვით დიდი იმედი გვაქვს,—(ერთი უკვე დაარსდა და მოქმედებასაც მალე დაიწყებს),—უცხოეთიდან დიდი ფული დატრიალდება ჩვენში და ეს გარემოება იმ ამხანაგობათ ღონეს მისცემს ჩვენი ქვეყნის სტვა უძრავი სიმდიდრეც (მადნეულობა) ამოძრავონ და ეგრედვე კიდევ სამეურნეო ნაწარმოებსაც შესაფერი მეურნე—შრომელისთვის სასარგებლო გზა მოუხაზონ და მით სამეურნეო მრეწველობაც დააწინაურონ.

აი ამაზედ უნდა იფიქროს ჩვენი საზოგადოების მოაზრე ნაწილმა (ინტელიგენციამ), და ახლად დაარსებულმა ჩვენმა ჩვენმა სავაჭრო-სამრეწველო ბანკმაც ამ აზრის განხორციელებას უნდა შეუწყოს ხელი. მართო ამით და სხვით არაფრით შეიძლება ჩვენი მამულების შვრჩენა და ჩვენი ხალხის გაბოგანოებისაგან ხსნა.

თავისუფალი მეთვალყურე.

სომხური მეცნიერება

ბ-ნი იზხანიანი, ეკონომიურ საკითხების გა-
დათვლიერების შემდეგ, გვერდში უყენებს მათ—
პოლიტიკურ საკითხს და მასხარად იგდებს ქართვე-
ლი ერის მოწინავე ჯგუფებს, რომ მათ რაღაც
ფანტასტიური მისწრაფებანი აქვთ თავის ტერიტო-
რიის დაცვისა, მათ ეშინიათ, ვითომ კაპიტალისტი
სომხები, გარდა იმისა რომ ქარხანა-ფაბრიკებს აა-
შენებენ, მერე სომხის კოლონიებსაც ჩაასახლებენ
საქართველოშიო. დიახ, ჩვენ გვეშინიან ამისი ისე-
ვე, როგორც ყველა უცხო კოლონიზაციისა, რად-
გან ეს ფანტაზია უკვე ფაქტია და ეხლად უნდა
მივიღოთ ზომები ამის წინააღმდეგ, რადგან ის,
რაც გუშინ მასპინძლობად ჩაგვეთვლებოდა, დღეს
თვით იზხანიანებისაგანაც კი, სტუმრებისაგან, ცხოვ-
რების ჩამორჩენილობად ითვლება. ჩვენ სრულებით
არ ვაზვიადებთ სომხურ ნაციონალისტების პროგ-
რამას და არ გვეშინია მათი, რადგან მათი პროგ-
რამა წინდაწინვე ნიადაგს არის მოკლებული, მაგ-
რამ ის, რასაც თავისთვის ვერ გამოიყენებს სომ-
ხობა — ხელსაყრელი იქნება სხვებისათვის: ჩრჩილი
როცა ხალიჩას გვიფუჭებს, ჩვენ იმას კი არა ვში-
შობთ, რომ პარაზიტი ხალიჩას მიითვისებს ან შეი-
ძენს, არამედ იმას, რომ წამხდარი ხალიჩის შეძენა
ყველა ვიგინდარას შეუძლიან, და პროვოკატორუ-
ლი კითხვა, თუ რა საშუალებით გვიწინა სომხური
კაპიტალიზმის განდევნა, უხეში ძალით, თუ და-
ძალებითი კონფისკაციით მათი სიძლიერისა—
სრულიად უადგილოა, რადგან სწორედ იმ „ბავ-
შური გულუბრყვილობის“ იმედი გვაქვს, რომ ავ-
ტონომიურ საქართველოში კი არა მარტო დღე-
იდანვე იზადება ის ქართული ბურჟუაზია, რომე-
ლიც სათანადო კონკურენციით ალგვის სომხურ
ჩარჩულ ბურჟუაზიას, რომ გზა გაუკაფოს და ნია-
დაგი მოუმზადოს ხალხის უმრავლესობის საკუთარ
ძალთა გამოსაშვარაგებლად. თუ იზხანიანებს ეს
სიზმრად და ოცნებად მიაჩნიათ (75) რაღა ლექცი-
ების და ბროშურების ბეჭდვა სკირიით: დონკიხო-
ტები ხომ არა ხართ, ოცნებას ებრძოლოთ?!

მაგრამ აქაც არა ჩერდება ბ-ნი იზხანიანი და
იგი პროტესტს აცხადებს უდიდეს ოცნებისადმი —
საქართველოს ავტონომიისადმი, რადგან იგი უტო-

პია არისო თანამედროვე პირობებში, და თუნდაც
უტოპია არ იყოს, ამ რეაქციონურ მოვლენას კავ-
კასიელი (?) და კერძოდ ქართული დემოკრატია
ნებას არ მისცემსო. ჩვენ არ გვესმის თავის მტვრე-
ვა ოცნებასთან ბრძოლაში ერთის მხრით, და ავ-
ტონომიის გამოცხადება რეაქციონურად, მეორეს
მხრით. ავტონომია ეგებ საშიში იყვეს ისეთ მში-
შარა ბურჟუაზიისათვის, როგორც არის სომხური
მოვანშეობა, რადგან საკმარისია ჩვენი ორგანიზაცია,
რომ მათი დავთრები ახლა სხვა ადგილებში გადა-
ვიდნენ, მაგრამ ჩვენ კარგად ვიცით, რომ ამ „რე-
აქციონურ“ იდეისათვის მთელი სომხეთის ერი
მსხვერპლად ეწირება ოსმალეთის სახელმწიფოს. და
თუ ეს იდეა რეაქციონურია საზოგადოთ—არ შე-
იძლება ავეიხსნას იზხანიანმა რად დაეძებს მას სომ-
ხობა ოსმალეთში, ირლანდიელები ინგლისში, ჩე-
ხები ავსტრიაში, პოლონელები რუსეთში და სხ.
და სხ.

„Идею национально-политической авто-
номии я считаю узконационалистическимъ,
реакционнымъ стремлениемъ, вотъ чѣмъ обус-
ловливается моя позиція противника“. Я счи-
таю! ნეტა ვიცოდეთ მაინც, საიდან შოულობენ
სომხური მეცნიერები ასეთს სითამამს? თითქო იზ-
ხანიანის აზრი—რომის პაპის შეურყვეველი მცნება
იყვეს, თითქო მეცნიერება და იზხანიანი—ეს ორი
ღვიძლი ძმა იყვეს! ქვეყანაზედ არ მოიძებნება ისე-
თი ერიც კი (წარმოიდგინეთ, ისეთი უბედურიც კი,
რომლის კალთაში იზადებიან მეცნიერი იზხანიან-
ცები), რომელიც არ ეტრფოდეს და არ იბრძოდეს
ავტონომიისათვის, მეცნიერებისათვის ხომ ეროვ-
ნული თავისუფლება საკამათო საგანსაც კი აღარ
შეადგენს და თბილისში ამობრწყინდა მეცნიერი—
ავტონომია რეაქციონური მოვლენა არისო.

მაგრამ მაგარ სიტყვებს ახლა ისეთი გასაჯალი
აღარა აქვთ, როგორც ამ 7—8 წლის წინად და
რომელიმე იდეის და მისწრაფების რეაქციონურად
მონათვლა საკმაო არ არის, თუ ამ სიტყვას სა-
ფუძველი და საბუთი არ მისდევს თანა; და რა სა-
ბუთები მოჰყავს იზხანიანს ავტონომიის რე-
აქციონობისა? არც ერთი სიტყვა, არც ერ-
თი ფაქტი: სიტყვა და გაათავა, თითქოს
მისი ავტორიტეტი „მეცნიერისა“ სრულიად
საკმაოა, რომ შეითხველმა დაიჯეროს—ავტონომია
— რეაქციონული მცნება არისო. საკვირველი აქ ის
არის, რომ სანამ სომხურ ბურჟუაზიის პროგრესი-
ვობას ამტკიცებდა—საბუთებს ევროპის და საზოგა-

*1) იხ. „კლდე“ № 14, 15 და 16.

დოა ბურჟუაზიაში ეძებდა და იქიდან დასკვნა გამოჰყავდა: მაშასადამე სომხური ბურჟუაზიაც პროგრესიულიაო და როცა ქართულ ავტონომიაზედ გადადის, —სრულებით ივიწყებს რომ ევროპაში და საზოგადოთ ავტონომია —პროგრესივობის მომასწავებელია და ჩვენს სინამდღეში კი უეჭველად რეაქციონული იქნება.

აი ამასა ჰ-ვიან: „кага хочишь Исай Аракелычъ, кага хочишь Аракель Исачиъ“.

ასეთი ბრძნული გადაწყვეტის შემდეგ, ჩვენი პოლიტიკურ მისწრაფებათა რეაქციონობაზედ და სომხურ ეკონომიურ მისწრაფებათა პროგრესივობაზედ— იშხანიანი თამამად ამბობს; რომ ქართული პრესა ყოველთვის იყო **იერიშის მომტანი მხარე** (нападающая сторона) სომხებზედ, რადგან ბუნებრივია, რომ სუსტი, დაძლეული უფრო მეტს ყვიროდეს და პირს იხოკდეს, ვიდრე გამარჯვებული და მძლავრი კაპიტალის წარმომადგენელი, რომელნიც **აფრიალებენ მოთმინების, მშვიდობიანობის ალაშქრებს და ქადაგობენ ძმობას და ერთობას (51).**

ერთის მხრით ეს მართალიც არის, რადგან სომხურ წათამამებულ და ჩუმაღ მომქედ, აულღელებელივ, უყვირილოდ და უგანგაშოდ პოლიტიკას— ჩვენ მარტოდენ საგაზეთო ყვირილით და პირლიაობით უპასუხებდით ხოლმე, მაგრამ თვით იშხანიანის გამოსვლა ამტკიცებს, რომ დრონი იცვალნენ და განგაში, ლექციები, ბროშურები და სხ. ნელ-ნელა სომხის იდეოლოგიებთან გადადის, რადგან ქართველთა ეროვნული გამოღვიძება ახლა საქმიითაც მტკიცდება და გაზარჯვებულ სომხის კაპიტალს უფროთხობს ძილსა.

იშხანიანი უპირისპირებს სომხურ კაპიტალიზმს და ქართულ თავად-მშნაურულ ნატურალურ მეურნეობას და მათ განწყობილებიდან გამოჰყავს დასკვნა სომხისა და ქართველ ხალხის დამოკიდებულებაზედ. ეს ისევე ლოლიკური მოსაზრებაა, როგორც

რედაქციისაგან დამოუკიდებელ მიზეზის გამო, ბოლო ამ წერალისა ვერ დაიბეჭდა, რადგან პოლიციამ ამოაგო იგი სტამბიდან,

ამგვარად, როგორც მკითხველიც ხედავს, არ არსებობს წინასწარი ცენზურა, მაგრამ არის გულოთმისანი „შინაგანი“ და გარეგანი“ პოლიცია, რომელიც მაშინვე გამოიცნობს ხოლმე ალღოთი თუ

სად რის დაწერას აპირებენ და... ხელს შეუშლის. ცენზურა თუ ზრდილობიანად დაგელაპარაკებოდათ, დარბაისელ წითელ მელანს წაუსვამდა თქვენს „ნაოცნებარს“, პოლიციამ ეს არ იცის, ასე, დაუკითხავად გაგიტებს კარებს რედაქციისას, სტამბისას, ამოიღებს დედნებს, კორექტურებს, აწყობილ წერილებს და არც გეტყვის თუ რათა, არც დარდი აქვს, რომ ეს აგვიანებს, ან სპობს ბექდვით ორგანოს, რომ ფუქტდება საქმე და ზარალი მოსდის რედაქციასაც, ხელის მომწერს და მკითხველს.

წინად კაცმა იცოდა, რომ რაც აკრძალულია ვერც დაიბეჭდება, რადგან ცენზურაც ამისათვის იყო „წინასწარი“ — ეხლა სუყველაფრის დაბეჭდვა შეგიძლიანთ, რადგან აკრძალული არაფერია, მაგრამ სულ უბრალო ამბავსაც ვერ დაბეჭდავთ მაგალითად იმაზედ, რომ ჩვენ კატას და მეზობლიანთ ძაღლს ჩხუბი მოუვიდა, რადგან შეიძლება ეს ძაღლი პოლიციის მძებარი ძაღლი გამოდგეს და მაშინვე ამაში „სახელმწიფოს შერყევა“ დაინახოს ვინმემ. ჩვენ დროში ხომ წინასწარი ცენზურა არ არსებობს და მაშ რა ქნას პოლიციამ თუ წინასწარ არ გამოიცნო ყველაფერი და „საშიშ“ ლიტერატურასთან ერთად სულ გულუბრყვილო ამბებიც არ გადააყოლა: სჯობს მოისპოს პრესა, ეს მუდამ უმს მყვირალა და სიმართლის მამიებელი მოვლენა, ვიდრე პოლიციას გაეპაროს რომელიმე „საუუძველთა მრყეველი“ ამბავი.

ღმერთმა აცხონოს წინასწარი ცენზურა: სახლში მაინც არ შემოგივარდებოდა, იჯდა თავისათვის კაბინეთში და უსვამდა წითელ მელანს; თუ შენის ფეხით არ მიუტანდი წერილს, არც კი წაიკითხავდა; დღეს კი არც შენა, არც შენ ოჯახს, არც შენ მესტამბეს, არც ამწყობს, არც მკითხველს გარანტია არა აქვს რომ ხვალ პოლიცია არ გასჩხრეკავს. გაზეთის კითხვა საშიში ხდება, რადგან არავინ იცის, შიგ რა ეშმაკურ ამბებს არ დასწერს რედაქტორი და მერე იტლინკე: მე რა ვიცოდიო: „კანონის უკოდინარობით კი ვერავინ იმართლებს თავსა“. მაგრამ არა, მკითხველო, ნურც ეგრე შეკრთები: ამისათვის არსებობს, თუ რედაქტორის კეთილ-გონიერება და კეთილ-ზომიერება არა ყოველად შემძლე პოლიციის ალღო, რომელიც წინასწარ ამოიღებს ყველაფერს, რაც „საძრახისია“ და იმასაც თან გააყოლებს, რაც საძრახისი არ არის. მშვიდათ იყავ, მკითხველო, მზრუნველობას ამ მხრივ, არავინ მოგაკლებს... შენ სხვა თქვი, თორემ...

* * *

ჩვენი ზღაპრები

I

ჯონჯოლისა და ერთ ღარიბ სომეხისა

იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა, იყო ერთი ღარიბი სომეხი. ისეთი ღარიბი იყო, რომ ორი ტარანის ფულიც კი არ ებადა.

ერთხელ დაღონებული, თავჩაღუნული, ქუჩაზე მიდიოდა და მწარე, ღარიბ კაცის ფიქრებში გახვეული, უეცრად წააწყდა ძველ ნაცნობს—მემწვანოვან არზაპეტას. „კაცო, მკრტიჩი! საიღამ ამოტივტივდი თბილისში, როდის მოხვედი, რას აკეთებ?“ მიაძახა ნაცნობმა. „ღმერთმა დასწყევლოს ეს თქვენი ქალაქი, — მიუგო მკრტიჩმა — ეს ერთი თვეა ყარსიდან ამოვედი, ორი თუმანი ამოვიტანე, შეეჭამე და სამუშაო კი ვერსად გამოვნახე, შიმშილით კუჭი მიხმება და ლამის ვანის სომეხსავით მათხოვრად გადავიქცე. ყარსში შეუბნებოდნენ რას გლიხარ წადი თბილისში ის მდიდარი ქალაქია, მდიდარი ქვეყანაა... ჩვენები იქ მრავლად არიან და გვაპატრონებიან, გიშველიან და ფულიან კაცად დაგვიბრუნდები. ფული კი არა, ნეტა ფეხები წავილო აქედან ისეთი უმუშაეობაა... არა, წავალ სამშობლოში, იქ მიჩვენია შიმშილისაგან სიკვდილი“ მოსთქვამდა საბრალო მკრტიჩი.

„აი შე სულელიო, სულელიო!“ — უპასუხა არზაპეტამ „შენ წინაპრებში უსათუოდ ქართველი გეყოლებოდა“

თორემ ვის გაუგონია კუჭ-გამხმარი სომეხი?..

გამიგონე, თბილისში ვერც სამუშაოს იშოვნე, ვერც ფეხს გაიღვამ, სანამ ხელებს და ფეხებს მის გარშემო ქვეყანაში არ დააფაცურებ. აი ერთი მანეთი, ადი ქ. გორში და ინახულე ჩემი მონათესავე ვაჭარი პეტროსი. ის ყველაფერში დაგეხმარება და საქმესაც გამოგინახავს. ორი თვის უკან კაცი გახდები, გესმის? ნამდვილი სომეხი, გესმის? წადი. მართლა მანეთი და მისი სარგებელი—ერთი აბაზი უნდა ჩამაბარო, არ დაგავიწყდეს. ავიდა ჩვენი მკრტიჩი პეტროსსთან, უამბო თავისი ამბავი. — კარგი! — უპასუხა პეტროსამ — დროს ნუ ჰკარგავ, აი თუმანი წადი კნიაზ ფალავანდიშვილთან, მიეცი ეს თუმანი, ბედ და სთხოვე მის ტყეში ჯონჯოლის კრეფვის ნება მოგცეს. შეუდექი საქმეს და როდესაც 50 ფუთს შეასრულებ, მაცნობე. მკრტიჩი მარ-

დათ მოეკიდა ამ საქმეს, დაიკავა ფალავანდიშვილის ტყე და ერთი კვირის განმავლობაში 80 ფუთი ჯონჯოლი შეასრულა. მიუტანა პეტროსს. მიიღო მისგან 100 მანეთი. აქედან კნიაზს მისცა დაპირებული კიდევ 20 მანეთი. და დანარჩენ ფულით დაიკავა საამირაჯიბო და საციციანო ტყეები... მიიშველა მუშა ხალხი და 1,500 ფუთი ჯონჯოლი მოაგროვა... ამაში მოიგო 1,200 მანეთი. სამი წლის განმავლობაში მკრტიჩმა დაატრიალა 15 ათასი მანეთის ჯონჯოლი. წმინდა მოგება დარჩა 8,000 მანეთი. ჩამოვიდა თბილისში, დაუბრუნა არზაპეტას მანეთი თავის სარგებლით და გახსნა სავაჭრო დუქანი ვაგზლის ქუჩაზე. ეხლა მკრტიჩი წელიწადში 25,000 მანეთს ატრიალებს, მოგებაში აქვს 11,000 მ. და თავის ნათესავებს ყარსში ყოველ წლივ სამას თუმანს უგზავნის.

ლიმონა.

ბრძოლის ველზედ

ამბავი ფელიქსენ ნაკლისა (1813 წ. ომის დროისა)

თენდებოდა. ჯარის ბანაკი იღვიძებდა, მაგრამ გამოდგიძება ეს დუმილით იყო აღსაფსე, რადგან ყოველი შეომარი ამ ფიქრით იყო მოცული, რომ შეიძლებოდა ხვალინდელ დიდის რაჟაყუს აღარ დასწრებოდა.

გენერალ მერსიეს ბრიგადა მარცხენა ფრთის ჯარს შეადგენდა, დიდი გზა გამოიარა ბრიგადამ და დიდათ იყო დაღლული, მაგრამ შეომარნი უოხდათ იყვნენ, ამათ კარგად ესმდათ, რომ დღევანდელ ბრძოლაზედ კეილა გამარჯვება.

მშენიერი დარი იყო. გენერალი ჩაღის სკამზედ იჯდა და ტუცხლზედ ფეხებს ითბობდა, აღიუტანტები კარს ეხვივნენ.

ცხენებს ჰკაზმავდნენ. იწობოდა შესანიშნავი ისტორიული დღე საფრანკეთისთვის.

ამ დროს მოუახლოვდა გენერალს ემაწვილი, ჯერ უწვევრ-უფავა, ამ ორი დღის წინად გამოსული სამხედრო სკოლიდგან.

— შენ ხარ, ჟაკ! — უთხრა მოხუცმა და ალერსით ხელი გაუწვიდინა შვილს. — რა გინდოდა?

— მე მინდოდა შეგოცნა შენთვის, მამაჩემო, ბრძოლის წინათ.

— არა დიხს, ჩემო ბიჭუნა, — მიუგო მამამ.

დღეს მე შენი მამა კი არა, უმფროსი ვარ მხოლოდ. მე ირძინება უკვე გავიცი და შენ შენ ალაგზე უნდა იყვი.

უმწიფილი კაცი ოდნავ შეწითლდა, სიღამი მისცა გენერალს და გაბრუნდა. შიშამ თვალი გააფოლა და მერე მიუბრუნდა ერთ-ერთს თანამოსამსხურეს:

— სწული ბაღლი! მე ვაწივინი, მკვრამ ესლა დრო არ არის აღერისისთვის. შეიძლება მოღბე, დაძაბუნდი... თუ სიღამომდინ ორივე გადავრჩებით განსაცდელს, მაშინ გადავგონი ჩემს მაგიერათაც და დედისა-ც...

გაისმა საყვირის ხმა და ჯარი დაიწაშმა. ბანაკის მოახლოებით ზატარე ტუქში დაბინავებული იყო ლაზარეთი.

მოშუადღედა... მზეზედ ბზინავდნენ ფეხითა ჯარის შტიქები და ცხენოსანთა კასკები, ამოწვდენალი ხმლები აფიცრებოდა. უცებ მოისმა ზარბაზნის გრილი და ჯარს თავს გადაეფლო უუმბარა, ეს მოწინააღმდეგის არტილერიის ბრძოლის დაწყების ნიშანი იყო. მალე მას მიჰყვა ხანგრძლივი სროლა, ერთი მათგანი შიგ შუა ბანაკში გასკდა და სამი კაცი გამოჰკვლია რაზმიდგან. ზირველი სისხლი დაიქცა მიწაზედ. გენერალი უნძრეულად იჯდა ურუბე დაცქვეტილი ცხენზედ. გენერალი მხოლოდ ნიშანს, ელოდა, რომ ჯარი დაეძრა. იმას მძღავრი ვაჟ კაცური შეხედულობა მკაფიოდ მოსჩანდა დილის გამჭირვალე ჭიკრზედ. ის ისე დამშვიდებული იყო, რომ სულდათები იმის მაგალითით ხელმძღვანელობდნენ და გრძობდნენ რომ იმის კეთილ სინაღისაერებაზედ იყო დამოკიდებული სიტოლხლებეც და გამარჯვებაც.

უცებ მოისმა საშინელი ხრიალი გამსქდარის უუმბარის. გენერალმა მიიხედა უკან.

— უბძნეთ, ჯარის ნაწილების უმფროსებს, დაუვირის იმან თავის ადიუტანტს, რომ დედამიწაზედ დააწვიონ სულდათება!

ბრძანება აასრულეს. ჯარის გასამხნეებლად მხოლოდ აფიცრები იდგნენ ფეხზედ..

გენერალი ბინოკლით უფურებად შტრის ბანაკის მოძრაობას და ელოდა ბრძანებას ბრძოლაში ჩარევისთვის.

უცებ ხელი ააქნია. აღექით!

წამზედ უგელანი ფეხზედ იდგნენ. ძლივს! შემოსდახეს სულდათებმა. გენერალმა მერსიემ შვილისიკერ მიიხედა. ჟაკი მოდიმარი იდგა და ამოღებული ხმალი მარჯვედ ეჭირა ხელში. შეიღას სიამაცემ და მშენიერმა ვაჟკაცობამ მამის ტული გაახარა. ერთის წამით თვალწინ წარმოუდგა იმი სიემწიფილე, ბავშური თამაზობა, სწულია

და იმის თვალებს მშობლიური სინაზის ცრემლები მოადგნენ.

გენერალი ის იყო გამშხადა ჯარის დასძრავად, რომ კვლავ უუმბარამ გაიზუზუნა და საშინლად გასკდა და ორთავ ფეხებ-მოგლეჯილი ჟაკი სხვებთან ერთად დედამიწაზედ გაიროხა. გენერალი უსიტეგოდ იდგა: იმის წინ სულს ლეკდა უძვირფასესი შვილი და იმას კი არ შეუძლო ხელი გვეწვდინა, გამობრნა... იმას კარვად ესმოდა, რომ ექვსი ათასი კაცის სიტოცხლე აწაზედ იყო დამოკიდებული და ვერ უღალატებდა. მხოლოდ მწარე ცრემლებმა დაღარეს იმისი გაფითრებული ლოყება.

მომაკვდავი ჟაკი ლაზარეთისკენ წაიღეს. როდესაც მამის წინ გაატარეს, მერსიემ ქედი მოიხადა და სულის შემხარავის ხმით უბრძანა ჯარს.

— ზატვი ეციო!
— ზატვი ეციო! — განიმეორეს უგელა ჯარის ნაწილის აფიცრებმა.

და მთელმა ბრიგადამ ზატვი სცა უმწიფილ აფიცრეს. მაშინ გენერალი უზანგებზედ შესდგა და საშინელის ხმათ, რომელიც დაჭრილის ლომის სრიალს მიავადა, შეჰვივია:

— გასწიო!
და მთელი ბრიგადა, როგორც ერთი კაცი, შეკვივითა შტერს.

ეკ. გაბაშვილისა.

პ რ ე ს ა

გამწვავებულ მიწის საკითხის გარშემო ატეხილმა კამათმა და წერამ თავისი ნაყოფიც გამოიღო. პრესა და საზოგადო მოღვაწენი შეუღდნენ პრაქტიკულ საადგილ-მამულო ორგანიზაციის გამოწახვას და მოწყობას. მისი საქიროება დღეს ყველასათვის ცხადია. „სახალხო გაზეთი“ სწერს:

„არც ტირიფონის ველის საქმე და არც ბორჩალოელი გლეხების გადასახლების ამბავი არ არის განსაკუთრებული და არაჩვეულებრივი მოვლენა დღევანდელს ჩვენს ცხოვრებაში. ჩვენი გლეხების იძულებითი აერა მამაზაჰეული ადგილებიდან ზირველად არ ხდება ჩვენში. არც ისაა ზირველი, რომ გლეხები ვეღარ სძლებენ თავის სოფელში უმწიფობის გამო და ცდილობენ სხვაგან გადასახლებას და დაბინავებას. ზირველად არ გვესმის, რომ

მას ჩვენი ტერიტორია საფრთხეშია, რომ მრავალმხრივ მოქალის განსაცდელი, რომ ჩვენი გლეხობა ბევრგან შეტად შევიწროებულია უადგილობრით და სავაჭრო გზების მოწყობა გადასახლება-გადმოსახლების ჩვენი ეკონომიურისა და ეროვნულის ინტერესების მიხედვით. ამასე ბევრსაც ვსწერთ უურხად-გაზეთებში, მაგრამ, სამწუხაროდ, აქამდე საქმით არა ვაკვირებთა რა.

ტერიფონის ველის და ბორჩხლოელი გლეხების ამავამ ახლა მანინ ადრას ჩვენს საზოგადოებაში სურვილი ისეთი მუდმივი ორგანიზაციის შესაქმნელად, რომელიც საქმით და არა მხოლოდ სიტყვით შეუდგება საადგილ-მყოფო მუშაობას.

ასეთი მუდმივი ორგანიზაცია დღეს ეწყობა. ეს განლაგეთ საადგილ-მამულო კომისია, რომლის პროექტი დაბეჭდილი იყო ჩვენს ჟურნალში და რომელიც დეპუტატთა საკრებულომ და მიწის საკითხის მკოდნე ქართველმა მოღვაწეებმა კიდევ მიიღეს. ამ ორგანიზაციას შეუძლიან დიდი დახმარება გაუწიოს საქართველოს მიწა-წყალს და მოუაროს მის მრავალ საქირბორტო მხარეებს, რასაკვირველია თუ ჩვენი მომქმედ ინტელგენტთა წრეები გულმხურვალედ და სიყვარულით მხარს დაუჭერენ მის მუშაობას.

ამავე საადგილ-მამულო კომისიის მოწყობაზე გაზ. „იმერეთი“ თავის მეთაურში „ეკონომიური ორგანიზაციები“ ამბობს:

სიხარულითვე ვეგებებით თბილისის ინტელიგენციის განზრახვას, გააფართოვოს პროგრამა საადგილ-მამულო ბანკთან(?) არსებული კომისიისა. და, თუ ახალი წესდება შეწყნარებული იქნება, ხსენებული კომისია დიდ სამსახურს გაუწევს ჩვენს ერს.

არავინ იფიქროს კი, ვითომ ეს კომისია, როგორც აზნაურული, მარტო თავად-აზნაურობისთვის იქნება სასარგებლო. ჯერ ერთი, სადაც ჩვენში თავად-აზნაურობა? ისინი არიან მხოლოდ უფიფი თავადები ან აზნაურები, რომელნიც თითქმის უფელსავე უფლება-უპირატესობას მოკლებულნი არიან. შესამე, უფიფი თავადმა რომ თავისი შეურნება გააუმჯობესოს, ეს, ცხადია, სასარგებლო იქნება, როგორც მისთვის, აგრევე მისი მუშისთვის და, შეიძლება, ხსენებული კომისიის მოქმედება გლეხებისთვის უფრო სასარგებლო იქნება, ვიდრე თვით უფიფი თავადებისთვის. ამიტომ შეგვიძლია ვსთქვათ, რომ ეს კომისია, თუ კი მისი წესდება

დამტკიცდა, ნამდვილად დემოკრატიული დაწესებულება იქნება.

სომხური გაზეთი „ჰორიზონი“ სიხარულით ვგაუწყებს, რომ:

„რეცხვი სომხების კეთილ მსურველთა და მოკეთათა დღითი-დღე იზრდება. აქამდის ქართულ პარტიათა შორის სომხებს სოლიდარობას მარტო სოციალ-დემოკრატია უნახდებდა, ესეა ქართული სოციალ-დემოკრატისტიებიც ამ გზას დაადგენენ, როგორც ეს სხანს მათ გაზეთებიდან, რომლითაც თავისი წინანდელი კურსი დღეს შესამჩნევად შესცვალეს“...

რასაკვირველია სომხების სასარგებლოდ... ესა ხალი არ არის,—ძველია: ქართველი სოციალისტები და სომხის ნაციონალისტები კი ხანია მგობრულად ხელი-ხელ ჩართულნი, საქართველოს პოლიტიკასა ჰქმნიან.

მათი ჭირ ვარამიც საერთოა.

გუშინ გაუჭირდა სოციალ-დემოკრატების კანდიდატს კ. ჩხეიძეს არჩევნების დროს, ა. ხატისოვი თავის კომპანიით მიეშველა.

დღეს გაუჭირდათ სომეხ ნაციონალისტებს, როდესაც გამოქვეყნდა გადამიჯვნის პროექტი და ნაციონალიზმის ფარული წადილი,—სოციალისტ-დემოკრატისტიები საშველად მისცვიდნენ:

ბორჩალო-ახალქალაქი მართლა თქვენიაო.

მაგრამ ნუ გაგიკვირდებათ, ეს ერთობა ბუნებრივია!

რადგანაც ქართულ სოციალიზმს და სომხის ნაციონალიზმს ერთი საერთო მტერი აშინებს:

სალი ქართული ეროვნული მოძრაობა.

მასთან სოციალიზმიც ყოველ ხალხსნურ მოძრაობის მონამორჩილია.

დღეს სომხის ერი ამოძრავდა, მიაწყდა საქართველოს, მისი საუკეთესო მამულ-დედული დაიკავა და ქართველობა გამოირკვა.

ეს მოდის ხალხიო! დემოკრატიული მასაო!

და ქართველ სოციალისტებმა ქედი მოიხარეს და უმრავლესობის და რეალურ მოსახლეობის პრინციპი აღიარეს...

დემოკრატიულ მასის ინტერესს იცავსო, იმის და მიუხედავად გინდ ამან ქართველ ერს ყელიც გამოსჭრას!

ქედი მოიხარეს და კვლავაც მოიხრიან!

ამიტომ გაზ. „ჰორიზონსაც“ შეუძლიან თავისი სიხარული ავანსად გააგრძელოს;

სანამ ქართულ პოლიტიკურ ასპარეზზედ სოციალიზმი მეფობს, სანამ ყველგან დევნილი, შევიწროებული, უმიწა წყლო ქართველი ერი არ მოიწადინებს თავის კერის აღდგენას, თავის სამშობლო მიწის, სხვა და სხვა პროვოკაციით და ძალ-მომრეობით წართმეულის, დაბრუნებას.

ეს დრო კი ცხრა მთას იქით აღარ არის!

მანამ კი უხაროდეს გაზ. „ჰორიზონს“...

როგორც მაგალითად უხარიანთ დღეს სიღნაღის სომხებს!

გიხაროდეთ...

ბურთი და მოედანი ბ. ბ. დღეს თქვენია!

— —

გაზ, „ხმა კახეთისა“-ში შემდეგი სინტერესო მიმართვაა დაბეჭდილი:

არბოშიკის და ჯუგანის სკოლების სამღვთო რჯულის მასწავლებელ მღვდელს

პატივი ეც მამასა შენსა და დედასა შენსა, ვითარცა თავისა შენსა.

მეხუთე მცნება.

ქრისტე აღსდგა! სულიერნო მამანო!

დედა და მამა თქვენი არს თქვენი მშობელი ერი და მისი ენა, ეს ჭეშმარიტება დღეს ეველასათვის სათელია, თქვენ კი, როგორც გავიკეთ, მოჭეოლიხართ სოფლის სკოლებში რუსულად ლოცვების სწავლებას და სწავლ ბავშვებისთვის თავი გამოგილაუებთ.

მამანო! შეიფარეთ და შეაბრალე მოყვასნი თქვენნი, ჰატარა ქართველი გლეხები, ნუ აძლიერებთ ჩვენი ერის დასაწველად გაჩაღებულ კოცონს!

ამით თქვენს სულს, მოვალეობას, სინდისს განსაცდელში აგდებთ.

მასუხი, სულიერნო მამანო! იცოდეთ, რომ ვიდრე ზეციერ მამის წინაშე წარსდგებით — ჯერ აქ, სამშობლოს წინაშე აკებთ მასუხს.

როგორ არ წააგვანან ეს ჩვენი სულიერნი მამანი პოლონელ კსიონდებებს, რომელთაც ასეთი ღვაწლი დასდეს პოლონელ ხალხს ეროვნულ აღორძინების საქმეში? დევნილნი, დასჯილნი, ციხეებში ჩამწყვდეულნი მაინც განაგრძობდნენ თავის დიდ მუშაობას და მოუწოდებდნენ პოლონელებს თავის სამშობლო ინტერესების დაცვისათვის — ენისა, მიწისა, ისტორიულ ტრადიციებისა და სხვა.

სამწუხაროა ეს, მეტად სამწუხაროა...

ქართველ ხალხის სულიერ მწყემსებმა — მიივიწ-

ყეს ქართველი მრევლი, მიუგდეს იგი უცხოელებს შესაქმელად...

არბოშიკის და ჯუგანის მღვდლებს უსათუოდ ჰგონიათ, რომ თავის მთავრობის მადლობას ეღიროსებთან ქართველ ბავშვების დამახინჯებისათვის და ორდენსაც მოელიან.

მახსოვს ერთმა ასეთმა „მამამ“ რევიზიის დროს თავის სკოლაში გამოიყვანა პატარა ქართველი ბიჭუნა და რევიზორის წინ დააყესა, „ჩვენმა მოწაფეებმა ლოცვები რუსულადაც იციანო — უთხრა მღვდელმა რევიზორს. „აბა თქვი რუსულად „მამაო ჩვენო“ — უთხრა ბავშვს რევიზორმა. ბავშვმა ყოყმანის შემდეგ და დაამთავრა შემდეგით: Отче дарагая дай намъ крестить хлѣбъ“.

მღვდელმა ორდენის მაგიერ მიყრუებულ მთიულეთში ახალი სამრევლო მიიღო. სასაცილოა ეს და მასთან ღრმად სამწუხაროც. თუ ასეთი „მამები“ უვლიან ერს, რა კეთილი უნდა დაადგეს მის მომავალსაც.

გაიღვიძეთ სულიერნო მამანო, მოიგონეთ გმირული წარსული თქვენი წინაპრებისა, მოიგონეთ საყვარელი ქართული ეროვნული საქმენი, ჩაუდექით ჩვენს ერს ძველებურ სულიერ წინამძღვრებად და გაუძეხით მას დღევანდელ ბრძოლაში — ბრძოლაში მშობელი ენისათვის, ეკლესიისათვის, მიწა-წყლისთვის.

კიდევ ტირიფონის კვლზედ

ჩვენი მკითხველი უწყურადლებოდ არ დასტოვებდა გუშინდელ ნომერში მოყვანილ გორის მახრის მარშლის თავ. ნ. ა. თუმანიშვილის წერილს, ტირიფონის ველის შესახებ, წერილს, რომელსაც განმარტების ხასიათი აქვს.

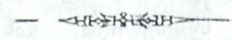
უპირველესად ყოვლისა წერილი შესანიშნავია თავის ობიექტიურის ტონით. თავ. თუმანიშვილი ისე გულდინჯათ მოგვითხრობს პოლიგონის ისტორიას და ტირიფონის ველის ბედს, თითქოს მის ისტორიას სწერდესო. ნუ თუ ეს საკითხი მას არ ეხება, ნუ თუ მოვალე არ იყო, ვიდრე საქმე ამ ზომამდე მივიდოდა, სხვისთვისაც გაეზიარებინა ის აზრი — თუ რამდენად სასარგებლოა პოლიგონის ტირიფონაში მოწყობა?

თავ. თუმანიშვილი ბძანებს, რომ „მე სასარგებლოდ მიმაჩნდა ამ რაიონში ბანაკის მოწყობა“. არავის არ აეკრძალება თავისი საკუთარის აზრის ქონა. მაგრამ თავ. თუმანიშვილი მარტო საკუთარ აზრს არ უნდა დანდობოდა. უპირველესად, ჯერ თვით თავ. თუმანიშვილია ოფიციალური პირი, და ამიტომ ის სხვასაც უნდა შეჰკითხოდა, შემდეგ, თვით საკითხი წარმოადგენს დიდმნიშვნელოვან საზოგადო საკითხს, რომლის ასე თუ ისე გადაწყვეტას, შესაძლებელია, აურაცხელი უბედურება მოჰყვეს და, მაშასადამე, ამ მხრივაც საჭირო იყო თავ. თუმანიშვილს თავისი კერძო აზრი საზოგადო აზრით განემტკიცებინა.

ეს საჭირო იყო იმიტომ, რომ როცა ეხლა თავ. თუმანიშვილი ამბობს, პირველში მე მომხრე ვიყავი პოლიგონის გამართვისათვის—ეს იმას ნიშნავს, რომ პირველში იგი ამისთვის პრაქტიკულ ნაბიჯსაც გადასდგმდა. საზოგადო აზრი კი რომ სკოდნოდა, ეს აღარ მოხდებოდა. თავ. თუმანიშვილის განმარტებაში ისეთი ადგილიც არის, რომლითაც ის სცდილობს, რაც შეიძლება ნაკლებ საშიშრად წარმოუდგეს ტირიფონის საკითხი ქართველ საზოგადოებას. წინააღმდეგ იმ რიცხვისა, რომელსაც ანგარიშობდა ქართული პრესა, თავ. თუმანიშვილი ამტკიცებს, რომ აყრა მოელის მხოლოდ ხუთიათას სულსო. იქნება ეს მართალიც იყოს. მაგრამ თავ. თუმანიშვილმა ჯერ როგორც გორის მაზრის მარშალმა და მერე, როგორც ტირიფონის მემამულემ უნდა იცოდეს, რომ უბედურობა ტირიფონის ველის პოლიგონათ გადაქცევისა მარტო ამ გადასახლებაში არ არის და არც ამ გადასახლებულთა რიცხვს აქვს უპირატესი მნიშვნელობა. ჩვენის აზრით, მთავარი უბედურება იმაში მდგომარეობს, რომ თოთხმეტი ათასი დესეტინა მიწის პოლიგონად გადაქცევა სულ უადგილ-მამულოთა სტოვებს უდიდეს რაიონს მაზრისას და გადასახლებულეზზედ უარეს მდგომარეობაში ვარდებიან ის სოფლები, რომელთაც აყრა არ მოელოთ, მაგრამ რაკი პოლიგონის გარშემო იქნებიან დასახლებულნი, ქრონიკულ უმიწობის მსხვერპლნი შეიქმნებიან. თუ ასეთ სოფელთა რიცხვს ავიღებთ. მაშინ მათი მცხოვრები ოცი ათას სულსაც აღემატება. მაშასადამე მართალია ქართული პრესა, როცა ამტკიცებს, რომ პოლიგონის ტირიფონის ველზედ მოწყობა დიდი ეკონომიური უბედურებაა მთელი ქართლისთვისო.

აღსანიშნავია ის ადგილიც თავ. თუმანიშვილის წერილისა, სადაც ის ამბობს, რომ საბანაკო

კომისია ანგარიშს არ უწევს, სურთ თუ არა მიწის პატრონთ გაყიდვა თავიანთ მამულებისა. მისი დანიშნულებაა არჩევა შესაფერ ადგილებისა, პატრონთა გამოძებნა და გამოსაყიდ მამულების ღირებულობის გამორკვევა. ეს დიდმნიშვნელოვანი გარემოებაა, მაგრამ მაშინ გორის მარშალმა უფრო აშკარად უნდა სთქვას, კომისია ნებაყოფლობითი ყოველთ ხელმძღვანელობს, თუ იძულებითი ჩამორთმევის პრინციპით მოქმედობს? პირადათ ჩვენ ვფიქრობთ, რომ ამ შემთხვევაში იძულებით ჩამორთმევის ადგილი არ უნდა ჰქონდეს, რადგანაც მაშინ საკანონმდებლო დაწესებულების სანქცია იქნებოდა საჭირო. („იმერეთი“ № 37.)

პოლიტეხნიკუმის ბედი

ქარიშხალი ჩადგა, ცა მოიწმინდა, ჩვენც დავმშვიდდით და ახლა უფრო ადვილია იმის გამორკვევა, ვინ იყო მართალი პოლიტეხნიკუმის გარშემო ამტყდარ დავიდარაბაში. დავიფიქროთ ყოველივე რაც ითქვა, რაც შეუსაბამო დაიწერა; ნუ მოვიგონებთ ორი ჯგუფის: „ქართველთა და სომეხთა“ გამწვავებულს კამათს და ბრძოლას, ნურც იმას მოვიგონებთ, თუ როგორ უსამართლოდ აყვედრიდენ საბურთალოს მომხრეებს შოვინიზმს არა თუ ადგილობრივ პრესაში, არამედ ზოგიერთ სატახტო გაზეთებშიც და ყოველივე ეს ავხსნა შემთხვევით, შეცდომით თუ გნებავთ, მაგრამ არა ავი განზრახვით. ვთქვათ, ნავთლულის მომხრენი გულწრფელად იყვნენ დარწმუნებულნი საბურთალოს უვარგისობა და მხოლოდ პოლიტეხნიკუმის საკეთილოდ იღწვოდნენ. ეს ხომ უკვე გამოაშკარავდა, რომ ეს ასე არ ყოფილა, რომ ხატისოვ-არღუთინსკები ხელმძღვანელობდნენ თურმე პირადი ინტერესებით და ერთი ჯგუფის, მათ დაახლოვებულ ჯგუფის ინტერესებით. ვთქვათ, მათ შეცდომაც ევატიებათ და ასეთი პირადული ინტერესების სამსახურიც, რადგანაც ისინი თავისი მდგომარეობითაც და დანიშნულებითაც ხომ ასეთ ღვაწლისთვის არიან მოწვეულნი. ვინ არიან ხატისოვ-არღუთინსკები, თუ არა სომხის პლუტოკრატიის მსახურნი და არც ვასაკვირველია მათ ასე ღირსეულად დაეცვათ მათი ინტერესები, მაგრამ რა უნდა ითქვას იმ პირებზე რომელნიც სწორედ ამის მოპირდაპირე ლტოლვილებით და ტენდენციებით

უნდა ხასიათდებოდნენ! კავკასიის უმაღლესი მმართველობაც ხომ იმისთვის არა რის მოვლინებული, რომ გულის აყოლით სასწორი სამართლიანობისა ხან ერთ მხარეზე გადასწიოს ხან მეორეზე! იგი პირიქით, მოწოდებულია ის ანტოგონიზმი, რომელიც ისეთ მრავალფეროვან ქვეყანაში, როგორც კავკასიაა თითქმის აუცილებელია, რაც შეიძლება შეასუსტოს, ინტერესები შეათანხმოს, საპართლიანობის და სიმართლის გუშავად იღვეს და თავისი ყოველი ნაბიჯი ასჯერ აწონილ-გათვალისწინებული ჰქონდეს! და განა ახლა ცხადი არ არის, როგორი აჩქარებით, როგორ ვარაუდობით ხელოვნებობდა იგი, როდესაც პოლიტენიკუმის ბედი ისე სახელდახელოდ სწყდებოდა. განა ეხლა ცხადი არ არის, რომ სალონის სტუმრებმა და სალონმა გაიმარჯვა კაბინტზე და საქმეში ღრმად ჩახედულ კავკასიის მესვეურებზე! პოლიტენიკუმის ბედი კავკასიის უმაღლესმა მთავრობამ „ფინანსიური მოსაზრებით“ გადასწყვიტა და რას უნდა გრძობდეს იგი ახლა, როდესაც ცხადდება, თუ რამდენად გულუბრყვილოდ დაენდო სალონების სტუმრებს და სწორედ ეს ერთად-ერთი ანგარიშაინი მოსაზრებაც შეცდომით მოსაზრებული გამოდგა? ქალაქმა უარი განაცხადა მისგან ნაჩუქარ მიწების გასაუმჯობესებლად ხარჯის გაღებაზე და ამ რიგად „ნაჩუქარ“ მიწების ღირებულება შესამჩნევად მკირდება, რადგანაც პოლიტენიკუმს მისი გაუმჯობესობა თითქმის იმდენივე დაუჯდება, რამდენიც თვით ეს მიწები ღირს. გრძობს თუ არა კავკასიის უმაღლესი მმართველობა, თუ რა მდგომარეობაში ჩააყენა იგი ამ „ფინანსიურმა მოსაზრებამ!“

მაგრამ რაც უფრო საგულისხმიეროა, გრძობენ თუარა თავიანთ შეცდომას, თავიანთ უსამართლო განსჯას ისინიც, ვინც საბურთალოს მომხრეობას თავად-აზნაურული ინტერესებით და ნათლავდა და ქართველებს შოვინისტობას უსაყვედურებდა?! უთუოდ ისინიც გრძობენ და ხედავენ, მაგრამ სად არის იმდენი სათნოება, რომ ახლა მაინც აღიარონ გულახდით.

ს. დ — ი.

ერთი სანდო კაცი!

ვინ არ იცის რა მდგომარეობაში იმყოფებიან ჩვენი ისტორიული ეკლესიები, ტაძრები, მონასტრები. მინგრეულ-მონგრეულნი, ცარიელნი უპატრონო; „ემიაკზეა მიტოვებულნი“, ამაზედაც ბევრი იწერება ჩვენს პრესაში, არა ერთი ლექცია წაკითხულა, მაგრამ საქმე კი არასდ სჩანს. მნიშვნელობა კი ამ ისტორიულ ნაშთებისა ჩვენს მომავალ ეროვნულ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში მეტად დიდია და ბევრს შემთხვევაში უკანასკნელნი დიდ როლსაც ითამაშებენ ქართულ ეროვნულ ცხოვრების გაერთიანებაში და დაქსაქსულ ქართულ ტომთა შეერთებაში. „სახალხო გაზეთში“ მოთავსებულია მეტად საინტერესო წერილი გენ. ხრეთელისა „ბედიის მონასტრის“ შესახებ. სამურზაყანო-აფხაზეთის საზღვრებზედ ამაღლებულია ძველად-ძველი ბედიის მშვენიერი ტაძარი. იგი აგებული ყოფილა ვლახების ღვთისმშობლის სახელობაზე მე-X-ე საუკუნეში მეფის ბაგრატ III მიერ (მეფობა 895—1001 წ.). ცნობილ ილორის წმ. გიორგის ეკლესიაში (სამურზაყანოში) ინახება ამ ტაძრის ძვირფასი ოქროს ბარძიმი, რომლის წარწერებში მოხსენებულნი არიან ბაგრატ მე-III და დედა მისი კურანდუბტი, როგორც ამშენებელნი ამ ტაძრისა. კედლის წარწერები აღნიშნავენ, რომ ბედიის მონასტერში ყოფილა მიტროპოლიტის კათედრა. რუსეთის ელჩის ბ. ელჩანოვის მოგონებიდან, რომელიც ინახულა ბედიის მონასტერი 1640 წელს, როგორც მოგვითხრობს გენ. ხრეთელ, იხსენიებს ძვირფას კვერთხს არქიელისას, ეს კვერთხი ნახევრად დაფარული იყო მშვენიერი ხავერდით; ხავერდზედ გამოხატული იყო ჯვრები მეფე კონსტანტინე დიდისა და დედა მისი ელენესი; ხავერდ ქვეშ კი, არქიელის სიტყვით ინახებოდა ეკლის გვირგვინი და ლურსმანი, რომლითაც იყო მიჭედელი ქრისტიე.

რას წარმოადგენს დღევანდელი ბედიის მონასტერი? რასაკვირველია, ნახევრად მინგრეული და მიგდებული, და თუ მას პატრონად შემთხვევით არ გამოსჩენოდა სამშობლოს მოყვარე და ყოვლად სათნო ადამიანი ბერი იოსებ შელია, იგი სრულიად გავერანებული იქნებოდა. ბ. იოსებ შელიას სიყვარულსა და დიდ მუშაობამ სიცოცხლე ჩაჰბერა ამ საუცხოვო ნაშთს და დღეს ამ ტაძარში სრული ღვთის მსახურებაა. მაგრამ ტაძრის განახლების საქ-

მეს ცოტა მომვლელი ჰყავს და ამაზედ ჩივის ბერი შელია. სხვათა შორის გათვალისწინებული აქვს ამ ტაძრის აღდგენის ეროვნული მნიშვნელობაც:

— თუ ეს ტაძარი განვაახლო — მითხრა მ. იოსებმა მცირე საუბარის დროს — ეს კუთხე საქართველოს არ დაეკარგებაო“. შეიძლება ბევრს ეს სიტყვები გადაჰარბებულად ეჩვენოს, მაგრამ ვინც დაპყვირვებია ადგილობრივ მკვიდრთა ცხოვრებას, უეჭველად დაინახავს ამ სიტყვების სიმართლეს. განაახლეთ ბედის ტაძარი, მიეცით მას პირველ ყოფილი სახე, გაისმას შიგ ტკბილი ქართული ენა, რომელიც დღეს მთელი სამურზაყანოს სკოლებიდანაც კი გაძევებულია და დაინახავთ, როგორ სწრაფად შეაკავშიროს მან სამურზაყანო-აფხაზეთის მკვიდრნი თავის გარშემო და შეაყვაროს მათ სამშობლო ენა, სამშობლო კერა!

დღეს ეს კუთხე სრულიად დავიწყებულია: აქედან არავინ ზრუნვას მისთვის, ადგილობრივ ინტელიგენტთა ძალა არ არსებობს, ქართული ენა აღარ გაისმის არც სკოლაში, არც ეკლესიაში, არც სხვაგან და ამ რიგად ეს კუთხე თანდათან შორდება მშობლიურ კერას საქართველოს. ეს მოსაზრება უნდა გვამოკმედებდეს მაშინაც კი, ხალხის რელიგიურ გრძობის მოთხოვნილებას ანგარიშს რომ არ უწევდეთ“.

აი რა პოლიტიკურ-ეროვნული მნიშვნელობა ეძლევა ამ ტაძრის განახლებას, აღდგენას... განა ეს მარტივი არ არის! მაშ რაშია საქმე?

— ერთი სანდო კაცი მომახმარეთ, და მაშოვნიეთო, რომელ-ც მონასტრის წინამძღვარად გამოდგება და რომელსაც შენებდნენ ჩავაბარო დაწყებული და გაკეთებული საქმეო, თორემ ვშიშობ სხვა არ გამოჩნდესო“.

ერთი სანდო კაცი!

ამ სიტყვებში გამოხატულია ჩვენი ცხოვრების უკუღმართობა:

მიეცით ქართულ საქმეს, ერთი სანდო კაცი მაინც, თორემ სხვები გამოჩნდებიან!

ნუ თუ მართლა ასეთია ჩვენი ცხოვრება, რომ დიად ეროვნულ საქმისთვის ერთს სანდო კაცს ვნატრულობდეთ?

არა მე არა მწამს ესა.

პირიქით მე მწამს, რომ დღეს ბ. ბ. შელიების შესანიშნავ მოღვაწეობას ბევრი სანდო მიმდევარი და მშველელი გაუჩნდება.

რადგანაც დღეს ჩვენ ვიღვიძებთ. და ეს გაღვიძება უეჭვოა და სანდო!

ე — ლი.

ნ ა რ ე კ ი

„ვეჭრები“

ინაქოშვილისა: იყო და არა იყო რა, დეითის უკეთესი რა იქნებოდა, იყო ერთი დარბაისელი, თრმოცდაათ წელიწადს გადაცილებული, ცოლშვილის და მელოტი თავის პატრონი, ფოსტა-ტელეგრაფის მოხელე. მთელ სიცოცხლეს ჯანმრთელად და მხარულად ატარებდა; ცოლშვილს აცხოვრებდა, სამსახურში დროზე დადიოდა, თავზედ „პიქსიფონს“ ისვამდა და ასე ვლიდნენ დღენი მისნი. მაგრამ ერთ უბედურ წელიწადს ქარიშხალი ამოვარდა, კასპიის, აზოვის და შავი ზღვა ადღვავა, ნაპირებიდან გამოიყვანა. მრავალი ხალხი წააღვინა, ტელეგრაფის მფუთულები დაწვეკტიანა და... დარბაისელ მოხელესაც დაურღვია სიმშვიდე. დადგა ჟამი, მოვიდა ჭუჭყიანი წვიმა, რომელმაც არმიანციის სხსლები და სთავად-ზხაურთა გიმნაზია გააშავა. ფოსტის მოხელე ჩააფიქრა ვეკლა ამ მოვლენამ და გამოაცხადა: „21 აპრილს, ქართულ თეატრში გვიტოხულობ ლექციას უმაგთულო ტელეგრაფზედ, ვთამაშობ 35 ადამიანის როლს; ვმღერი პირაით, ცხვირით, ყურით, ვუკრავ 18 საკრავზედ, ვტკეპავ თავით, კისრით, ზურგით და მის ქვეითით; ვაშობ ანკლოტებს, ვხატავ, ვმუშავ და მრავალი სხვა, რაც კი თავში მომივა და ენაზე მომადგება“.

ზოგმა სთქვა: „უაი საწყალო“, ზოგს გაეხრდა: „ბიჭოს, ეს რა უოველმხრივი ნიჭიერი ახალგაზრდა გამოგვჩინაო“, ზოგს ტუთილი ეგონა, ზოგს მართადა, მაგრამ თეატრში მაინც შეიკრიბა ასობდე კაცი, რადგან ვერავის გაეგო... ტელეგრაფი, ზურგით ტკეპა, ცხვირით სიმღერა...

განყოფ. I ლექცია

„მდარე წყალში, ან გუბეში რომ ჩააგდოთ ქვა, ხომ გინახვთ ტალღები როგორ გარბიან ნაპირზედა... ელექტრონიც სწორედ ასე ვრცელდება ჭიკრიში: აი, მაგალითად, მე რომ ვლანაზაკობ — ერთი ვარ და რად გის-

მით თქვენ ვეკლას—ეს იმის ბრალა, რომ ჩემი ერთი ხმა ვრცელდება ჭაერში, როგორც გუბეში და თქვენ ვუ-რამდის აღწევს, ეური გადასცემს ტვინს, ტვინი გონე-ბას და თქვენც იძულებულნი ხართ გაიგონოთ ჩემი ნა-ლაზარაკევი. იყო ერთი მარკონი, რომელმაც ისარგებლა ამითი და უმავთულო ტელეგრაფი მოიგონა, რადგან ელექტრონი უფრო ადვილად გადის ჭაერში, ვიდრე ხმა. მაგრამ იქნება გაგვიკვირდეთ—როგორ შეიძლება უმავ-თულოდ გადაცემა ხმისა. როცა მავთულისა არის ტე-ლეგრაფი, იმისა ჭჭვიან კაბელი; კაბელი მზადდება როგორც წმინდა სანთელი ან ჩურჩხელა, მარტო ჩურ-ჩხელა თვითონ არის სისამიგონო და კაბელში კი სისა-მიგონო ხმა გადის. ჭო და უმავთულო ტელეგრაფი ძა-ლიან ადვილია. მთებზედაც ადვილად გადადის, ზღვებ-ზედაც, რადგან ვეკლას ჭაერია. როგორ არის მოწყობი-ლი ტელეგრაფი? სულ უბრალოდ: გემზედ ორი ბო-ძია ამართული, იმ ბოძებზედ კიდევ ორი ბოძი, რომელზედაც სარეცხის თოკია გაბმული (ხატავს სამკუთხს,) ამ თოკიდან ძირს ჩადის ანარტში ელექტრონის ტალ-და. ასევეა ხმელეთზედაც: აი ეს ვსთქვათ სხლად (ხა-ტავს ოთხკუთხს), ამართულია ბოძი და ზედა მავთულე-ბი. მაგრამ ვეკლას ანარტს შეუძლიან დაიჭიროს ტალ-ღები და ამიტომ მოგონილია შაფრი. იცით რა არის შაფრი? ეს რაღაც აბდა-უბდაა, დომხალივით არეული ციფერი, ასო, კურდღელი, თმა, კაცი ვერაფერს გაიგებს აი ეს არის შაფრი და ასე ლაზარაკობენ.

ელექტრონი ტაშისცემით დაჯილდოვებს, რადგან ქარ-თულ თეატრში სულ ქართულება დაიარებინა.

განყოფ. II ტრ-ნსფ-რმაცია.

ჩვენი დარბაისელი მოხელე, ცოლშვილის და მე-ლოტი თავის ჰატრონი, შიფრის, ანუ აბდა-უბდა დომ-ხლის ელექტრონი—უნებო ადკოკატად გადაიქცა, მერე იმერლად, სტუდენტად, გლახად, ჰოლკოვნიკად, სხლის ჰატრონიად და სხ. თუმცა ვეკლას ესენი ერთხანად ტა-ხანდი იყვნენ, ერთი ხმა ჭჭინდათ, ვეკლასი ამბობდნენ: „ე...ე...ე...“ და ზურგზედ მიუტის იკრავდნენ, მაგრამ ვეკლასი დარწმუნებულნი იყვნენ, რომ ეს—ნიჭიერი გადმოცემაა სხვა და სხვა ტაშის ხსისათისა. სიმღერა და სკრავი ბევრი იყო. და იმდენად კარგი, რომ „ბის-ზედაც“ ამღერეს.

განყოფ. III

სახელი ამ განყოფილებისა არ ვიცით: იყო ელექ-სები სკავობრიო, ჰატრიოტული, სიევარულისა; იყო ანკელტები, სიმღერა და ცეკვა; ისიც კი იყო, თუ რო-გორ უკრავს „ხეტრუმკას ქობში“ ერთი ადამიანი ორ

სკრავზედ... ერთი სიტყვით—ნამდვილი „შიფრი“ იყო, იმ მნიშვნელობით, როგორც ბ-ნი იანქოშვილი იხსნიდა... მაგრამ ვეკლასი გულის ფანტაზიით ელოდ-ნენ უკანასკნელ ნომერს: ლეკურს ზურგზედ. დარბაისე-ლი მოხელე დაჯდა სკამზედ და დაუკრა გიტარაზედ; მერე: ეს ჩვეულებრივი დაკვრაა და არის კიდევ ასეთი, სთქვა მან, გიტარა ზურგზედ მოიგლო და დაუკრა ლე-კური, მერე თანდათან აყოლა ფეხებიც და დარბაისელი მოხელე, ცოლშვილის და მელოტი თავის ჰატრონი, აცუნ-ცრუკდა, როგორც ჰატარა ბაღლი...

„გაი სწულით — ამბობდნენ ერთნი, ეს რა მოს-ვლია, თითქო კარგად იყოფა“.

„რა ნიჭიერია“ — ამბობდნენ მეორენი და ქართულ თეატრში ხანგრძლივი ტაშისცემა გაიშმა... იმიტომ რომ იგიც ქართულია. თუ ქართული ჰრესა ვეკლასერს იტანს, ქართული ზურგიც, რატომ ქართულმა თეატრმა არ უნდა აიტანოს და ტაშიც არ უნდა დაუკრას...

დარბაისელი, ცოლშვილის ჰატრონი...

რომანიშვილისა: იყო დრამა კრემონიდან, იყო ტრაგედია—თბილისიდან და კომედია, დაბარებული „ბერ-ლინიდან და ჰარიზიდან.“ ვეკლასიერი იყო. იყო თვით რომანიშვილის 10 წლის იუბილეც, რომელიც მიულო-ცეს ავლადარის, ნაძალადევის, ავჭალის, ხარფუხის, ჩუ-ღურეთის, ვერის, მამადავითის, დიდუბის და სხვა უბე-ბის თეატრებმა... არ მიუღოცა მხოლოდ ქართულმა თეატრმა, თითქო შურით, რომ „სახალხო თეატრი“ უფრო სიევარულით ექცევა თავის მოვალეობას და უფრო შეკნებულად სწევს თავის მძიმე უღელს, ვიდრე ჩვენი ქართული თეატრი, დამსახურებულ არტისტებით. ქარ-თულ თეატრში თუ სიაზოვნებმა გავრძობისებუენ ცალკე მსახიობნი, მთელი წარმოდგენისაგან რაღაც უნუგეპო-ბის მთაბეჭდილება გამოაქვს ადამიანს ეოველთავის; „სა-ხალხო სხლში“, ჰირიქით, იქნება ცალკე მსახიობნი ვერ აღწევენ სასურველ სიმღერას, მაგრამ ეოველთავის მთლიანი სურათი ცოცხლია და მხატვრული.

რომანიშვილი არ არის დიდი არტისტი, მაგრამ იგი ტიპური მსახურის სახალხო თეატრისა; ვეკლას მსახიობისათვის კი, როგორც საზოგადოთ ადამიანისათ-ვის, „სიბრძნე ცხოვრებისა“ იმაშია, რომ „საკუთარი როლი“ შეასრულოს კარგად და სხვის ქერქში არ ეხვე-ოდეს, თორემ იანქოშვილისაგონი სისხლილო მდგომარეო-ბაში ჩავარდება.

მესამე საღამო ანუ „ვეკური“, იყო გრიშაშვი-ლისა: გრიშაშვილის „შიფრში“ ვეკლას ასო და ციფ-

რი, თითქო სწორედ იუა შემოსახული, მაგრამ მათი განაწილება და საერთო სურათი უნუგეშა: დაძველდა, დახვსდა ასეთი „ვეწრები“, სხვა აღარც გული, აღარც სული არა ტრიალებს და მარტოდა... ფული ჩხარუნბს. აქაც ლექსები, სიმღერები, მოთხრობა-ანეკდოტები.

პროვინციამაც მოსაწუენია ასეთი გრძელი... თხელი სულამები, არამც თუ „სატახტო ქალაქში“. მაგრამ ტაშს რომ უკრავენ ხანგრძლივსა, თეატრი რომ გაჭედოდა?... ქართველები ქართულ თეატრში.

ნაცარა.

რედაქტორ-გამომცემელი

რ. გაბაშვილი.

მიიღება ხელის მოწერა 1914 წ.

ყოველ კვირულ საზოგადო-ეკონომიურ

და სალიტერატურო შუხნალ

„კლდე“-ზედ.

ფ ა ს ი:	1 წლით	3 მან.
	6 თვით	2 მან.
	3 თვით	1 მან.

ცალკე ნომერი ყველგან 5 კაპ.

სოციალდემოკრატიული საკოალიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი

„ი მ ე რ ე თ ი“

ახალის რედაქციით და თანამშრომლებითა.

მიიღება ხელის მოწერა 1914 წლისათვის. გაზეთის ფასი: ერთი წლით—7 მან. ნახევარი წლით 4 მან. ერთი თვით —80 კ. ცალკე ნომერი ერთი შაური.

ადრესი: Кутаисъ, редакція газ „Имерети“.

ყოველკვირეული სამხატვრო-სალიტერატურო, სათეატრო და

საზოგადოებრივი შინაარსის სურათებიანი ჟურნალი

„თეატრი და ცხოვრება“

ჟურნალს საგანგებო თანამშრომელ-კორესპოდენტები ჰყავს რუსეთსა და საზღვარ-გარედ. ჟურნალში თანამშრომლებენ ცნობილი მწიგნობარნი, მუსიკოსნი, დრამატურგნი, მკვლევარნი, და მხატვარ-ხელოვანნი.

ჟურნალის ფასი: წლიურად 5 მ. (ამ წლის დამლევამდე 4 მ.) ნახევარი წლით 3 მან. ცალკე ნომერი ორი შაური. ფულის გადახდა ნაწილ-ნაწილადაც შეიძლება.

ხელის მოწერა მიიღება ქართ. დრამატ. საზოგ. კანტორაში და იოსებ იმედაშვილთან („სორაპ-ნის“ სტამბაში).

1894 წლიდან

1914 წლამდის

საუკეთესო დვიოდ ითვლება დვიოდ

საზოგადოება „კ ა ს ე თ ი“-სა

ტელეფონი:
№ 73 და 3—51.

თბილისი: გოგოლ-ს ქუჩა 63
და ერევნის მოედანი.

განყოფილებანი: ბაქოში, ასხაბადში, ტაშკენტში, მოსკოვში, ბათომში, რასტოვში და სხ.